

Csak azért írtam először Júdást és utána Jágót — mi hosszú ó-val ejtjük mindig —, mert előbb volt Júdás. Történetünkben megfordult a sorrend, Jágóval indult. Gregor József mondta Zsombón, a Wesselényi iskolában működő népfőiskolán, tüneményes meséi közben, hogy barátja, Besenyei Ferenc visszaadta egyszer az Othello főszerepét. Ekkora szerepet visszaadni? Mi van veled, Feri? Beteg vagy? Ilyen feleletet kapott:

— Nem tudom elviselni, ha a község Jágónak drukkol!

Tudjuk, hogyne tudnánk, Othello, a mór, az ördögi Jágó fondorlatai és mérhetetlen szerelméből fakadó féltékenysége miatt fojtja meg Desdemona-t. Amióta Shakespeare megírta ezt a szerepet, mindig Othello a hős, mostanában azonban, ki tudja miért, átfordult a kép, és Jágóért lelkesedik a nézők sokasága. Ennek a magából kifordult seregetnek nem volt hajlandó játszani Besenyei. Nem volt hajlandó oltárt emelni az aljasságnak, noha tudván tudja, a mai kis és nagy Jágók mindig többre viszik, mint a mór lelkiüetű emberek. Ha megváltoztatni nem tudja is a helyzetet, legalább nem asszisztál hozzá. Le is vették akkor a műorról az Othellót.

Aki ismeri Gregort, tudja, egy példánál nem áll meg. Elő is hozta azonnal a Jézus Krisztus szupersztárt, mert abban meg, már ez eredeti szerep szerint is, Júdás a színesebb. Máté, Márk, Lukács és János evangéliumából egyformán tudhatjuk, és tudjuk is lassan-lassan kétezer éve, hogy az árulás példája a hűtlen tanítvány, sőt apostol Júdás, akit a Biblia egyszerűen így intéz el: jobb volna annak az embernek, ha nem született volna. És jön egy világhírű musical, és elkezdünk Júdásnak drukkolni! Nem Krisztusnak, a jónak, az okosnak, az útnak, az igazságnak és az életnek, a Megváltónak, mert az már a könyökünkön jön ki, hanem az árulónak. Tessék megmondani, miért van ez?

Akárhányszor eljön Zsombóra énekesünk, áhitat övezi és szeretet fogadja, de neki is kijár, ami az összes többi előadónak, akadémikusnak, professzornak, egyetemi embernek, írónak vagy irodalomtörténésznek, mindenkinek: felelnek a kérdésre, és példák sokaságával egészítik ki. Ahogy a szabadkőművészség szó hallatán is kerek beszéd hangzik el a sorból, és hozzáteszi mindenki, amit még tud róla, most is közösen keresik az erkölcsi rend fejre állásának okait. Példáit is.

Megy a busz, megtömvé emberrel. Ül a gyerek, mellette áll szerető anyja. Jó, az ő dolga, ha állni szeret, és hadd üljön harmatos virága, teljes lelki göggel, de ott áll mellette három fájós lábú anyóka is. Alig állnak, de csak álljanak, ők úgy is ülhetek már eleget. Beáll a szegedi busz fél kettőkor egyik egyetemi városunk pályaudvarára. Nyílik az ajtaja, kiszól a masiniszta, először a Szegedre utazók szálljanak föl. Fürgébb a fiatalság, övé az elsőség. Nem baj, van még hely bőven! Mire azonban fölér a korosabb nemzedék, minden hely foglalt. Aki fölért, foglalja annak, aki még ezután jön. Aki éppen kórházból jön, örüljön, hogy megmaradt, de ne akarjon leülni! És azok a szép kislányok se akarjanak, akiknek mostanáig nem innen jutott udvarló, mondjuk azért, mert éppen ezt a tülekedő fajtát nem veszi be a gyomruk. Ők inkább hallgassák állva az ülve feszlegő diák szavait: neki muszáj pihennie útközből, mert ma este még két randevúja lesz. Tízkor az egyik, éjfélkor a másik. A nyomaték kedvéért természetesen azt is elmondja, hogy nem egymás kezét fogják csupán simogatni. Tessék elképzelni ugyanazt két óra múlva, másik szereposztásban, friss életerővel! Nincs tisztelet azonban a fájós lábú öregekben, nem értik meg, miért nekik kell mindezért minden kanyarban és minden döcögésben fölszisszenniük. Két év múlva, úgy lehet, kórházban dolgozik már a mostani bonviván, és hallgatja az idősek jajgatását, legalább addig feszítsen, ameddig lelki kényszer nem hajtja. A másik pedagógus lesz, és hirdeti, becsüld meg szüleidet. Hirdetheti? Tudja hirdetni? Lesz, aki hisz neki? A szilaj tülekedésben hopen maradt lányok, akik ugyancsak

Júdás és Jágó

végigállják a majdnem hatórás utat, talán nagyobb sikerrel hirdethetnék az ígét, de ki tudja, rájuk hallgat-e majd a diák, vagy emezekre?

Az is elhangzik a nép közt, a jósnak egy arculata van, akár Krisztusnak hívják, akár Othellónak, az álnokságnak, a gonoszsnak, a kiköpött árulásnak azonban ezer. Mit tesz a sikerre áhítozó rendező? Belekapaszkodik az ezerbe, és hagyja az egyet, még ha az az egy maga az üdvözítő igazság, akkor is. Azt is mondják, miért kell ezen csodálkozni? Krimiinvázióban nő föl a mostani nemzedék. Versenyeznek a kegyeiért, hogy elterpeszkedvén a tévé előtt, ne azt a gombot nyomja meg, hanem azt, mert ennek a filmnek orrán-száján hullák potyognak ki, és akkora ütések durrannak, észre se vesszük, ha a föld kezd rengeni.

Gregor hallgat, beszél helyette a nép, főiskolás fokon, felelősséggel. Már azt bogozza, hol vétettük mi el a lépést? Tönkrevertünk egy erkölcsi rendszert, és nem adtunk helyette másikat. Lehet, hogy beleesett már a szű a régibe, lehet, hogy átigazításra szorult volna, de mi a néhány szű kedvéért kidobtuk az egész tetőszeket. Csodálkozunk, ha megázunk? Csodálkozunk, ha a gyerek listát készít, kit kell kinyírnia? És fölírja azt is, napra pontosan, mikor, kivel végez majd? Igaza van a bírónőnek, valóban mi vétettünk óriásit, mert intézetbe adtuk, mert soha nem vettük észre, hogy veretett nélkül gyerek nem nevelhető, legföljebb növelhető. Megszólal a minden idegek tudósa is, és elmondja, három éves korig minden idegpályánk kialakul már, és hat évig beleágyazódna a világ dolgai. Hajsza! pontosan így tudják ezt az írók is, amikor azt mondják, minden felnőtt a gyermekkorából él. Mindenki tudja tehát, hol rontjuk el végzetesen a jövőnket, mégse tesz ellene senki semmit. Van oktatásügyünk, de még mindig nem meri megmondani azt az egyébként nagyon egyszerű dolgot, hogyan kell viselkednünk. De ki is mondaná meg? Az talán, aki végignyúl a buszban, miközben mellette kinek a lépét, kinek a máját könyököli ki a szomszédja? Inkább elfordítja majd

a fejét, hogy ne is lássa, ha egyáltalán piszkálni kezdi majd a lelkiismeret vagy földühödik, és elordítja magát: akkorát lekeverek, hogy leesik a fedje! Egyrészt, nincsen joga fölháborodni és lekeverni, másrészt örök igazság, hogy erőszak erőszakot szül. Alig várja a gyerek, hogy ő is elnyúlhasson, és ő is lekeverhessen.

Hej, de sok példát tudnék mondani magam is Júdásra is, Jágóra is! Arra is, hogy gyerekfejell még óriási sértés, ha valakire rákiabálják az iskolában: Júdás, Júdás!, később pedig csöndes dicsőség lesz belőle. Szolgálatkészségnek, lojalitásnak mondják inkább. És mi lesz abból, akit társai elneveznek kis Jágónak? Mi lenne? Megnő, és lesz belőle nagy Jágó. Hogy sorra hullanak el mellőle az Othellók? Istenem, így van megírva az élet nagy drámájában.

Az óvilág minden törvénye szerint annak kellene most következnie, mit kellene tennünk, hogy mindez megváltozzon. Nem ez következett Zsombón se, pedig ott nagyobb koponyák adták bele az eszüket, és nem következhet most se, mert magam se tudom. Sajnálom mindig a kötögető asszonyokat. Megkötnék egy fél pulóvert ezernyi bökődéssel, és egyszer csak elcsúszkodik visszaferteni. Most vették észre, hol vétették el. De visszafertik mindig, és újrakötik. Nekünk is addig kellene visszafertíteni embernevelésünk minden kötését, amíg a a hibás szemre rá nem akadunk. Hatalmas fejtes lenne, fölérne egy földrengéssel, az biztos, de ha nem tesszük meg, saját romlásunkba rohanunk.

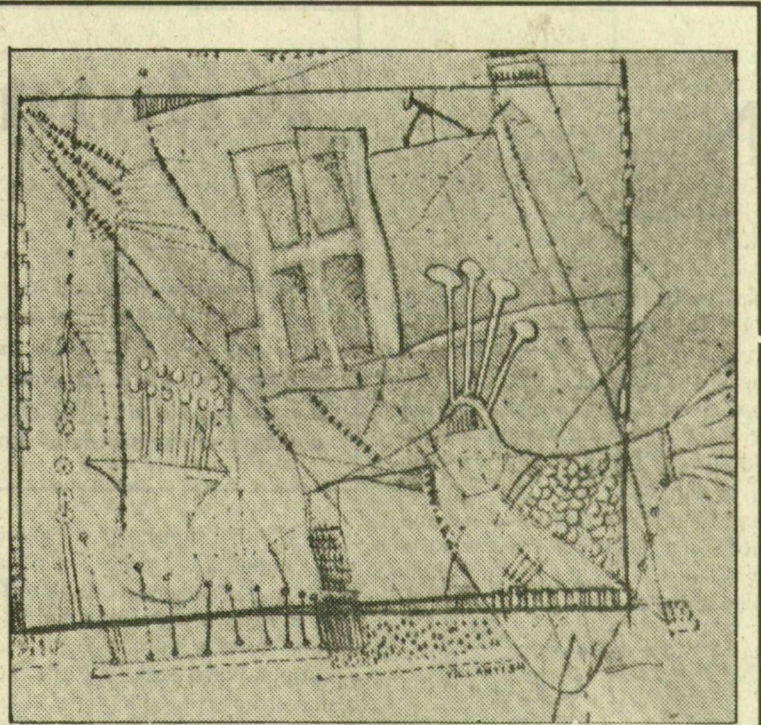
Azért mondom a földrengést, mert majdnem mindent vissza kellene fejtenuk. A felelősség szeméig. Megint meg kellene tanulnunk, hogy krimivel vadászni a nézők sokaságáért a kétesnél is egyértelműbben hamis versengés — a tévé egyik csatornáján a Kék fény, a másikon a krimi, aztán mindkét csatornán krimi, aztán megint csak krimi, mintha az emberi elme mást már nem is tudna kitalálni —, hogy a gyereket nevelnünk kell, amíg nevelhető, és nem beadni a megörzöbe, és hogy a személyes példamutatásnál jobb nevelőeszköz nem létezik. Mi pedig éppen azt a családot rúgjuk föl naponta kismilliószor, ahová rendes körülmények között mégis csak begyűrűzhetne a becsület, a tisztesség, a tartás és a példakép. Sajnos, hamarabb begyűrűzik a júdasság és a jágóság, és csak törek marad utána. Embri lelkek roncsaival.

Akiknek már fülük sincsen a jóra.

HORVÁTH DEZSŐ

BERCZELLER RUDOLF: MEGALÁZVA

VILLÁNYI ZSOLT: MADÁRLESEN

Magyar lárma

Az író élete első húsz esztendejét egy pesti bérházban élte le. Persze ekkor még nem volt író, csupán szorgalmas tanuló. Jók voltak az idegei, még akkor is tudott aludni, amikor a háztetőről géppuska kelepelése hangzott 1956 vége felé. A bérház a századfordulón épült, vastag falai megszárták a zajt, no meg akkoriban alig volt gépkocsiforgalom: az író valósággal büszke volt arra, ha néha egy-egy teherautó is megtisztelte feltűnésével a mellékutcát, amelyben lakott. Szóval csend volt, és a zajok is funkcionális zajok voltak csupán, egy-egy szomszédasszony fecsegése, az ószeres vagy a drótos kurjongatása mindössze színezte, elmélyítette ezt az áldásos csendet. Akkoriban volt még betartott csendrendelet is — akkoriban a rendeleteket betartatták —, és aki hangosan rádiózott, arra rászóltak a szomszédok. Az ilyenekre azt mondták, hogy nem tartja be a szocialista együttélés szabályait. És akinek ezt mondták, az megijedt, és nem mondott egy cifrát, még az sem, aki külön-külön sem tudta, mi az a „szocialista” és mi az „együttélés”. Pedig a kapitalizmus és szocializmus békés egymás mellett élését is még csak akkor pendítették meg egyes jövőbe látó politikusok.

Aztán az író megnősült, miután iskoláit elvégezte, és albérlésben tengették életüket öt évig egy másik pesti bérházban, ahol a belső zajok jobban számítottak, mint a külsők, és jobban is kellett vigyázni rájuk, hiszen az éjszaka kellős közepén egy bútor recsenése is puska lövésnek hangzik, egy lehúzott véccé pedig szőnyegbombázásnak. Az egész lakás egy óriási Fül volt, és az író és felesége megtanult surranni, mint az egér és lapulni, mint a macska.

De aztán ez az öt esztendő is elmúlt valahogy, és az író, aki most már valóban író volt, beköltözhetett élete első lakásába a város peremén vagy még azon is túl. Akkor már gyermekük is volt persze, meg mindaz, ami egy gyermekkel jár: öröm és gond.

De ott volt a nádas és az erdő, és a végtelen csendet csak naponta egyszerűen fodrozta fel a körvasút rozsdás vágányán elpöfögő tehervonat. Az író paradicsomi állapotba került: bár szegények voltak, hiszen akkoriban az író sokkal többet olvasott, mint írt, azért boldogok voltak, még az sem rendítette meg boldogságukat, amikor télvíz idején belőttek ablakukat csúszlival. Lakótelep volt, annak is a széle, de egyelőre csendes.

Aztán egy derék tanácsi dolgozónak eszébe jutott, hogy az építkezés során felhalmozott síttek és szemetet nem lenne muszáj elszállítani: a lakótelep gyermekeinek szánkódombra volna szükség. Megjelentek a buldózerek, és napokon, heteken át túrták, görgették a törmeléket, mind magasabbra, hogy végül teteje az író ablakával egy szintre került. Ekkor az író már rosszat sejtett. Aztán a dombot benőtte a fű, és megjelentek az ifjú motorosok a környékről. Micsoda diadalmas érzés is lehetett fel-lebőgni motorhátan ama boldog hetvenes években! Íróknak sosem volt motorja, de nagy empátiája révén el tudta képzelni, s csak hosszú hónapok múlva jutott el odáig, hogy szívesen lődözött volna a puskájával a motorosokra, ha ugyan lett volna puskája. De ama boldogult „három T” korában írónkat hol túrták, hol tiltották, de támogatásról nem esett szó, és egyetlen vadásztársaság sem kínálta meg tagsággal, és bízta meg motorosok időszenes kilövésével. Írókn annyira törvénytisztelő volt, hogy még jancsiszeget sem hintett el soha a szánkódombon, csak álmódzott erről álmatlan éjszakákon.

Következő lakása ismét lakótelepi lett, egy gyermekkel és egy szobával több. Ekkor már azt hitte, nem érheti meglepetés, hiszen a nádas és az erdő helyett tízemeletes beton fogta körül a szemhatárt, de még mindig naiv volt. A földszinti lakás ajtaja a szeméttárolóval szemben volt, s a szoba falán helyezték el az egész ház valamennyi postaládáját. Ha a ház kapuja becsapódott (márpedig ezt a kaput csak csapni illett), belereszkedett a lakás. Ha írónk leült ebédelni, arra kényszerült, hogy végighallgassa a ház lakóinak harsány beszélgetését a vékony előszobaaajtón keresztül. És a gyermekek! Az utcára kicsapott gyermekek, kamaszok és a nyomorult kutya! És a kutyaúknak üvöltött vezényszavak! Írónk szenvedett, de túrt, mindaddig, míg egy padot nem betonoztak le három méterre fekhelyétől, ablaka alá. Ekkor már úgy érezte, a kozmosz zaja éppen ide összpontosul, és tapasztalta, hogy ablakától hat méterre, az autóparkolóban minden autó ajtaját egyszerre és folyamatosan csapkodják, és a magánvállalkozók teherjárművéket télidőben éppen az ő ablaka alatt járatják egész éjjel, hogy reggel könnyen indulhassanak. És a padon folyt a társadalmi élet, reggeltől estig, estétől reggelig. Az író elkezdte böngészni a hirdetéseket, és nem csekély ráfizetéssel elcserélte lakását egy kisebb lakóterületű, félkész családi házra. A ház messze volt, a hegytetőn, se szomszédok, se kerítés — az író ismét boldog volt, és dolgozott, és hallgatta a csendet.

Alig telt egy esztendő el, megjelentek az első szomszédok. Építkezni kezdtek. Előbb jobbról, aztán lent, aztán balról. No nem egyszerre, hanem jól beosztva, hogy mindig jusson egy kis zaj, egy kis trágár üvöltözés, egy kis kopácsolás. Ezek az emberek elég gazdagok voltak ahhoz, hogy sokáig építkezzenek, és elég szegények is, hogy elhúzzák az építkezést. Mindenesetre laktak már valahol, és nem volt sürgös számukra a dolog. És szerettek rádiót hallgatni, a legnagyobb hangerővel.

Az író agyát vörös köd lepte el. Itt állt csaknem lakhatatlan háza, jelentős bank- és vállalati kölcsönrel lehorgonyozva, egy ház, amelynek egyetlen valódi érdeme a csend és a kilátás volt. Most szép lassan mindkettőt megrabolták, és ő nem tehetett semmit. Ismét megjelentek a buldózerek, és letarolták a szomszéd telkek gyönyörű gyümölcsfáit, bokrait, mindazt, ami a tájat széppé és lakhatóvá tette.

Legutóbbi értesülésem szerint az író kivándorlási engedélyért folyamodott egy olyan országba, ahol a buldózerek igazán otthon vannak, nyíltan és büszkén végzik a dolgukat.

Hogy a román szervek hogyan fogadják e különös kérést, még nem ismeretes. De kérem, legalább Önök ne tekintsek ezt az író egészen bolondnak.

ÉS AZ ISTEN SZERELMÉRE, HALKÍTSÁK LE AZT A ROHADT RÁDIÓT!

SENTMIHÁLYI SZABÓ PÉTER